

ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

В. Журавель, професор Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого

Проблеми формування базової методики розслідування злочинів

На сьогодні основні завдання криміналістики визначаються з урахуванням потреб судово-слідчої практики в наукових методах розкриття, розслідування та попередження різноманітних злочинних проявів. У зв'язку з цим перед науковцями постають проблеми щодо розроблення нових та модернізації існуючих методичних рекомендацій з розслідування тих чи інших категорій злочинів. Одним із шляхів розв'язання такого роду проблем слід визнати пропозиції щодо формування універсальної, базової методики розслідування злочинів¹, яка б служила для науковців своєрідним орієнтиром при розробленні окремих криміналістичних методик.

Висловлена пропозиція має й більш масштабне для науки криміналістики значення, а саме для формування її системи. Річ у тім, що незважаючи на численні пропозиції щодо конфігурації системи науки криміналістики, все ж таки головними її елементами, у тій чи іншій інтерпретації, виступають: загальна теорія, криміналістична техніка, криміналістична тактика та методика розслідування окремих видів злочинів². У свою чергу такі розділи, як криміналістична техніка, тактика та методика, складаються із загальних положень та окремих підрозділів, тобто йдеться про існування як загальної теорії криміналістики, так

¹ Див.: *Гармаев Ю. П., Лубин А. Ф.* Проблемы создания криминалистических методик расследования преступлений: Теория и практика. – СПб., 2006. – С. 56.

² Див.: *Журавель В.* Система криміналістики: сучасні концепції та перспективи розвитку // Вісник Академії правових наук України. – 2001. – Вип. 2(25). – С. 193–204; *Він же.* Знову до проблеми систематизації криміналістичних знань (деякі дискусійні питання) // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – Вип. 4(35). – С. 229–239 та ін.

і загальних положень кожного з її розділів. Такий стан речей суперечить відносинам підпорядкованості цілого і частини, котрі існують між предметами загальної теорії криміналістики та окремих її розділів. Усунути такого роду суперечності якраз і можна за рахунок того, що на сьогодні з'явилася реальна можливість не лише переосмислити, а й певною мірою трансформувати те, що називають «загальні положення криміналістичної методики», в теоретичну концепцію створення базової методики розслідування злочинів¹.

Поряд із цим необхідно чітко усвідомлювати, що трансформація загальних положень криміналістичної методики в теоретичну концепцію створення базової моделі методики розслідування злочинів — це складний гносеологічний процес, який потребує насамперед запропонування системоутворюючої ідеї-принципу побудови такого роду моделі, визначення технологічних підходів до її формування, розроблення логічної і функціональної структури цієї моделі відповідно до етапності та цілеполягання діяльності з розкриття, розслідування та попередження злочинів.

Дослідницькою гіпотезою, яка стає підґрунтям здійснення такого роду наукового пошуку, можна вважати те, що формування конкретної методики припускає наявність деякої загальної (базової, універсальної) методики або загальної моделі діяльності з розкриття та розслідування злочинів. І якщо є необхідність в утворенні базової методики, то мають бути обґрунтовані її типові параметри, що пов'язані з функціональною, логічною структурою, цілеполяганням, етапністю.

Щодо технологічних підходів до формування базової методики, то окремими науковцями висловлюються зауваження стосовно того, що наука криміналістика в'яло виконує свою функцію з розроблення методологічних підходів до конструювання методик розслідування злочинів, які б синтезували в собі як сучасні теоретичні розробки, так і нові емпіричні знання². З такими твердженнями можна погодитись лише частково, оскільки за останні тридцять років сформовано «загальні положення методики» як доволі розвинуту систему наукових знань, яка суттєво наблизила теоретичні уявлення криміналістичної методики до

¹ У криміналістичній літературі висловлювалися й інші пропозиції щодо трансформування загальних положень методики. Так, С. Чурилов по суті існуючі традиційні загальні положення криміналістичної методики пропонує називати «загальним методом розслідування» (див.: *Чурилов С. Н.* Криминалистическая методика: история и современность. — М., 2002. — С. 53, 56).

² Див.: *Гармаев Ю. П., Лубин А. Ф.* Проблемы создания криминалистических методик расследования преступлений. — С. 38.

практичної діяльності з розкриття, розслідування та попередження злочинів¹. Інша річ, що дійсно недостатньо уваги приділялося розробленню технології створення самих методик, тобто «методики створення методик», а серед пропозицій щодо формування такого роду рекомендацій найчастіше пропонувалися доволі «традиційні» підходи².

Тому постала нагальна потреба у створенні такої моделі методики, яка б була єдиною, загально визнаною, несуперечливою, розглядалася як базова, універсальна і служила для дослідників орієнтиром для формування окремих криміналістичних методик різних рівнів. Приступаючи до реалізації цього завдання, треба виходити з того, що методологія є складовою частиною теорії. За визначенням більшості науковців, теорія виступає переднім краєм методологічного аналізу³. У даному випадку методологія розглядається як технологічна, конструкторська сторона дослідницького процесу, при цьому у жодному разі не виключається й такий її аспект, як народження нових теоретичних основ або ревізії традиційних наукових парадигм.

У свою чергу методика являє собою розумовий образ сукупності методів процесу (технології) розкриття та розслідування злочинів, зумовлених відповідними ситуаціями, інакше кажучи, методика — це інформаційно-пізнавальна модель, у якій знайшла відображення сукупність методичних порад по розв'язанню практичних завдань розкриття, розслідування та попередження злочинних проявів відповідно до певних ситуацій, що виникають. За своїм змістом ці методичні рекомендації (поради) мають типізований вигляд. У зв'язку з цим А. Шмонін навіть пропонує взагалі змінити традиційну назву «окремі криміналістичні методики» на «типові криміналістичні методики»⁴.

Серед аргументів необхідності розроблення базової, універсальної методики розслідування злочинів можна назвати такі: по-перше, наявність розбіжностей щодо елементного складу структури окремої криміналістичної методики. Так, І. Возгрін включає до цієї структури такі

¹ У цьому питанні ми погоджуємося з думкою С. Чурилова (див.: *Чурилов С. Н. Криминалистическая методика: история и современность.* – М., 2002. – С. 19).

² На цю обставину було своєчасно звернуто увагу Ю. Гармаєвим (див.: *Гармаев Ю. П. Частная криминалистическая методика расследования // Законность.* – 2003. – № 7. – С. 26–29).

³ Див.: *Лекторский В. А., Швырев В. С. Методологический анализ науки: типы и уровни // Философия, методология, наука.* – М., 1972. – С. 29.

⁴ Див.: *Шмонин А. В. Методика расследования преступлений: Учебное пособие.* – М., 2006. – С. 127.

елементи: криміналістичну характеристику злочинів; програми розслідування злочинів; опис особливостей тактики підготовки і провадження найбільш характерних слідчих дій та інших передбачених законом заходів; опис особливостей підготовки і провадження попереджувальної діяльності слідчих при розслідуванні даного виду злочину¹. У свою чергу, М. Яблоков у структурі окремих методик вважає за доцільне виділяти такі відомості: криміналістичну характеристику відповідного виду злочину і коло обставин, що підлягають першочерговому та наступному встановленню; типові слідчі ситуації, версії та планування; першочергові і наступні методи збирання доказової та іншої криміналістичної інформації; тактичні і методичні особливості окремих слідчих дій, криміналістичних операцій і взаємодії слідчих з оперативно-розшуковими та інспекційними органами; особливості використання спеціальних знань при розслідуванні; особливості попередження цих злочинів². Доволі оригінальний підхід до розв'язання розглядуваної проблеми пропонує А. Шмонін, який у структурі окремої криміналістичної методики виділяє просторову та часову складові. Просторова структура, на його думку, включає такі елементи: 1) слідчу ситуацію; 2) планування розслідування, у тому числі і побудову слідчих версій; 3) тактичні комплекси; 4) предмет доказування (обставини, що підлягають з'ясуванню). Щодо часової структури, то вона повною мірою відповідає етапності процесу розслідування³.

По-друге, наявність розбіжностей не лише в кількості структурних елементів окремої криміналістичної методики, а й в їх розташуванні. Із вищенаведених прикладів видно, що в структурі спочатку розташовані відомості про типові ситуації, версії та планування, а потім особливості тактики провадження окремих слідчих дій та оперативно-розшукових заходів. Водночас у криміналістичній літературі існують протилежні пропозиції, коли спочатку пропонується розглядати особливості провадження окремих слідчих дій, а лише потім питання висунення версій та здійснення планування, оскільки, на думку прибічників такого підходу, підґрунтям для висунення версій є інформація, яку

¹ Див.: *Возгрин И. А.* Структура частных криминалистических методик расследования преступлений // Криминалистика: Учебник / Под ред. И. Ф. Крылова, А. И. Быстрыкина. – М., 2001. – С. 571–676.

² Див.: *Яблоков Н. П.* Общие положения криминалистической методики расследования преступлений / Криминалистика: Учебник. – М., 2001. – С. 491.

³ Див.: *Шмонин А. В.* Вказ. праця. – С. 128, 132.

отримують в ході проведення певних слідчих дій¹. Як видається, у даному разі науковцями пропонується не структура окремої методики як певної інформаційної моделі, а схема процесу розслідування по конкретній кримінальній справі², що не є тим самим.

По-третє, відсутність належного взаємозв'язку між наведеними елементами структури, що призводить до викладення інформації у відокремленому вигляді. Так, відомості щодо криміналістичної характеристики не завжди враховуються при висвітленні питань з організації і планування розслідування, насамперед при визначенні типових версій, або навпаки, якщо типові версії і позначаються, то без посилань на відповідні дані, які відображені у криміналістичній характеристиці.

По-четверте, превалювання описової форми викладення змісту окремих криміналістичних методик, котра є громіздкою і не дає змогу слідчому, який не має відповідного професійного досвіду, в умовах дефіциту часу і екстремальної ситуації відтворити у пам'яті десятки сторінок цієї методики як оперативного посібника до дій. Для цього в його розпорядженні повинні бути більш лаконічні та чіткі рекомендації, наприклад, у вигляді набору відповідних програм (алгоритмів) дій слідчого в тій чи іншій ситуації, які до того ж можуть бути реалізовані на базі сучасних комп'ютерних технологій.

По-п'яте, відсутність єдності серед вчених-криміналістів стосовно визначення етапності процесу розслідування³. Так, М. Яблоков пропонує виділяти початковий, наступний і заключний етапи розслідування⁴, тоді як А. Волобуєв і Г. Жирний — лише початковий та наступний, а серед аргументів своєї позиції зазначають, що процесуальні дії, котрі пов'язані із завершенням провадження по справі, не спрямовані власне на роз-

¹ Див.: *Капустіна М. В.* Методика розслідування крадіжок вантажів на залізничному транспорті, вчинених злочинними групами: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12. 00. 09 / Нац. юрид. акад. України. – Х., 2007. – С. 10–14.

² Одним із перших до проблем побудови типових схем розслідування звернувся С. Голунський (див.: *Голунский С. А.* Типовая схема расследования // Криминалистика. Кн. 1. Техника и тактика расследования преступлений. – М., 1935. – С. 143–144).

³ Під етапом розслідування слід розуміти такий його елемент, що являє собою взаємопов'язану систему дій, об'єднаних єдиним завданням, умовами виконання, специфікою криміналістичних прийомів (див.: *Лузгин И. М.* Методологические проблемы расследования. – М., 1973. – С. 86).

⁴ Див.: *Яблоков Н. П.* Вказ. праця. – С. 495.

слідування злочинів, зібрання і перевірку доказів¹. З метою перевірки вихідної інформації про злочин у методиці розслідування пропонується виокремлювати дослідчу перевірку².

По-шосте, відсутність у сучасних методичних побудовах кінцевої мети, основного призначення криміналістичних методик, що суттєво зменшує рівень їх практичної реалізації.

Отже, суперечливість сучасних уявлень щодо окремих криміналістичних методик полягає в тому, що, з одного боку, за ними визнається статус системи, котра адекватно відображає процес розслідування конкретної категорії злочинів, а з іншого, — спостерігається різний підхід до визначення структурних елементів цих окремих криміналістичних методик, форм викладення матеріалу.

Ось чому при обґрунтуванні типових параметрів базової методики слід виходити з такого філософського ствердження, що всі функціональні системи, а методику саме й можна віднести до такого роду систем, мають принципово ту саму функціональну архітектуру, в якій результат є домінуючим чинником, що стабілізує організацію всієї системи³.

На думку Ю. Гармаєва, базова модель методики розслідування злочинів — це «чиста структура», яка представлена чотирма етапами і завданнями, що відповідають кожному з них, а також рекомендованими для їх вирішення засобами. Перший етап пов'язаний з рекомендаціями щодо виявлення ознак злочину: встановлення слідів розслідуваної події, аналіз і перевірка вихідної інформації; другий — щодо формування версій стосовно особи ймовірного злочинця і способів учинення діяння та виведення наслідків з цих версій; третій — щодо формування обставин, котрі підлягають встановленню і доказуванню, підбору засобів і виконавців, визначення строків та послідовності виконання; четвертий — щодо виконання плану розслідування, обрання і використання тактичних, технічних та інших засобів⁴. Отже, в узагальненому вигляді

¹ Див.: *Волобуєв А. Ф.* Проблеми методики розслідування розкрадань майна в сфері підприємництва. — Х., 2000. — С. 171–182; *Жирний Г. Ю.* Структура окремих криміналістичних методик розслідування певних категорій злочинів // Актуальні проблеми сучасної криміналістики: Матер. міжнар. наук.-практ. конфер.: У 2 ч. Ч. 2. — Сімферополь, 2002. — С. 165.

² Див.: *Корж В. П.* Методика расследования экономических преступлений, совершаемых организованными группами, преступными организациями: Руководство для следователей. — Харьков, 2002. — С. 136–172.

³ Див.: *Анохин П. К.* Философские аспекты теории функциональной системы. — М., 1978. — С. 84.

⁴ Див.: *Гармаев Ю. П.* Теоретические основы формирования криминалистических методик расследования преступлений. — М., 2003. — С. 99.

під базовою методикою Ю. Гармаєв пропонує розуміти елементи організації розслідування злочинів і насамперед планування і побудову версій, подолання протидії розслідуванню.

Нам до певної міри зрозуміле бажання Ю. Гармаєва запропонувати таку модель, в якій би в найбільш лаконічній формі викладалися поради слідчому щодо організації процесу розкриття та розслідування певної категорії злочинів, у чому, до речі, є нагальна потреба. Разом із тим, як видається, запропонований підхід до визначення змісту і структури базової методики розслідування злочинів не позбавлений недоліків. По-перше, наведена модель нагадує здебільшого не методику як загальне керівництво до дії, а програму дій слідчого оперативного характеру, що є різними речами¹. У нашому розумінні, зміст методики можна викласти як в описовій, так і в алгоритмічній формах, тобто у вигляді певної програми, яка розглядається як складова частина методики.

По-друге, методика за своїм змістом і структурою є більш широкою науковою абстракцією, аніж програма дій слідчого, яку, дійсно, можна розглядати як «чисту структуру». У зв'язку з цим викликає заперечення виключення із структури базової методики такого елемента, як криміналістична характеристика², тим більше, що й сам автор не послідовний у своєму ствердженні. Так, він наголошує, що розумова і практична діяльність слідчого на початковому етапі розслідування пов'язана з використанням апріорних знань про злочин, які знайшли своє відображення в криміналістичній характеристиці, тобто визнається значення цієї категорії. У такому разі, якщо виключити криміналістичну характеристику з числа елементів базової методики, то з яких джерел буде черпатися інформація про криміналістично значущі ознаки злочину і на підставі яких даних будуть формуватися типові версії? Навпаки, ми глибоко переконані, що криміналістична характеристика є теоретичним підґрунтям побудови методики розслідування, оскільки, не дослідивши минуле, неможливо пізнати сучасне, тобто, не дослідивши злочин як подію минулого, не

¹ Р. Белкін наголошував, що програми дій слідчого не повинні підміняти окремі криміналістичні методики (див.: *Белкин Р. С.* Курс криминалистики: В 3т. Т. 3: Криминалистические средства, приемы и рекомендации. – М., 1997. – С. 296).

² Аналогічної точки зору дотримується й А. Шмонін, який вважає, що криміналістична методика не може включати як структурний елемент криміналістичну характеристику злочинів або суміжні наукові категорії (наприклад, злочинну діяльність, механізм злочину, механізм злочинної діяльності, модель злочину та ін.). Поряд із криміналістичною класифікацією таку характеристику скоріш за все слід розглядати як **основу** (виділене нами. – *В. Ж.*) окремих криміналістичних методик, але не її елемент (див.: *Шмонин А. В.* Вказ. праця. – С. 129).

викремивши систему його криміналістично значущих ознак, неможливо запропонувати рекомендації щодо його розкриття, розслідування і попередження. Крім того, дослідження криміналістичної характеристики злочинів і особливо наявність кореляційних зв'язків між її елементами одночасно означає і створення передумов для формування ієрархічної системи типових версій¹. У подальшому ієрархічна система типових версій цілком логічно компонується з обставинами, що підлягають з'ясуванню по кримінальній справі, тобто простежується зв'язок між механізмом злочину, типовими версіями і діяльністю з розслідування².

По-третє, викликає сумнівів доцільність включення до числа елементів структури базової методики протидію процесу розслідування, оскільки остання проявляється в доволі усталених формах безвідносно до конкретного різновиду злочинів, притаманна насамперед діяльності організованих злочинних груп, а тому може розглядатися в рамках окремого криміналістичного вчення, положення якого будуть поширюватися на будь-які методики³. Водночас, такий аспект, як профілактична діяльність слідчого, має більшу специфіку щодо певних різновидів злочинів і вже на підставі цього заслуговує на включення до структури базової методики як самостійний елемент⁴.

З огляду на викладене вважаємо за доцільне розглядати базову методику розслідування злочинів у вигляді інформаційно-пізнавальної моделі, що дозволить надати цій структурі організаційної будови, впорядкувати її елементи, забезпечити більш тісний зв'язок між ними і тим самим підвищити ефективність пізнавальних дій⁵. Крім того розбудову

¹ Див.: *Журавель В.* Криміналістична характеристика злочинів: реальність чи ілюзія? // Правничий часопис Донецького університету. – 2001. – № 1(25). – С. 193–204.

² Див.: *Лубин А. Ф.* Механизм преступной деятельности. Методология криминалистического исследования. – Н. Новгород, 1997. – С. 122.

³ Див.: *Щур Б. В.* Тактика нейтралізації протидії розслідуванню злочинів, вчинених організованими групами: Монографія. – Х., 2005.

⁴ У цьому питанні ми солідарні з О. Борідько (див.: *Борідько О. А.* Криміналістична профілактика як структурний елемент методики розслідування злочинів: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12. 00. 09 / Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2005).

⁵ Див.: *Гавло В. К.* К вопросу о криминалистической методике как информационно-познавательной системе в деятельности по предотвращению, раскрытию и расследованию преступлений // Проблемы программирования, организации и информационного обеспечения предварительного следствия: Межвуз. науч. сб. / Башк. ун-т. – Уфа, 1989. – С. 101–107; *Журавель В. А.* О структуре частной криминалистической методики // Криминалистика и судебная экспертиза. – 1995. – Вып. 47. – С. 62–67 та ін.

такого роду моделі можна здійснювати на підставі застосування предметних та функціональних прийомів дослідження. При цьому в предметній галузі, яка характеризує внутрішню архітектуру зазначеної моделі, пропонується виділяти два рівня ретроспективний і перспективний. Перший рівень включає в себе криміналістичну характеристику певної категорії злочину, в якій за статистичними показниками відображені кореляційні залежності між її елементами («злочинець — жертва», «сліди злочину — спосіб вчинення злочину», «місце, час злочину — злочинець» і т. ін.), а також на підставі аналізу цих кількісних показників сформульовані типові версії стосовно особи злочинця та жертви, мотивів злочину та інших обставин, тобто ретроспективний рівень розглядуваної моделі відображає типові варіанти злочинної діяльності, характерні ознаки особи злочинця та жертви, сліди такої діяльності і можливі їх джерела, місця виявлення тощо.

Перспективний рівень, на відміну від ретроспективного, описує не сам злочин, а процес його розкриття та розслідування. Це своєрідна типова криміналістична модель здійснення розслідування. Зазначений рівень містить такі елементи: а) типові слідчі ситуації відповідно до певного етапу розслідування; б) програми розслідування (мета, завдання та напрямки розслідування, що обумовлені слідчими ситуаціями і обставинами, які підлягають з'ясуванню по конкретній категорії злочинів); в) типові системи слідчих дій і оперативно-розшукових заходів або їх сполучення (тактичні операції), як засоби впливу на слідчі ситуації, перевірки версій та вирішення стратегічних і тактичних завдань.

Разом з предметним у розглядуваній моделі виділяється й функціональний аспект, що повною мірою відповідає положенням теорії відображення. Здійснюючи дії щодо управління процесом розкриття і розслідування злочинів (а саме це є її головним призначенням), ця модель виступає як єдиний цілісний механізм зі сталими та надійними зв'язками між елементами, якому притаманні об'єкт та суб'єкт впливу, канали руху та передачі інформації. При цьому взаємозв'язок між елементами здійснюється як у межах одного рівня, так і між елементами різних рівнів, тобто йдеться про наявність внутрішніх і зовнішніх каналів обміну інформацією.

Щодо рівнів, то у межах ретроспективного головним каналом руху інформації є «криміналістична характеристика — типові слідчі версії», у межах перспективного — «типові слідчі ситуації — програма розслідування — системи слідчих дій». Більш складним, безумовно, є обмін

інформацією між елементами різних рівнів, який схематично можна подати у такий спосіб: «типові слідчі ситуації — типові слідчі версії — програма розслідування — системи слідчих дій (тактичні операції)», тобто інформація з такого елемента перспективного рівня, як «типові слідчі ситуації», синтезується з інформацією елемента ретроспективного рівня «типові слідчі версії», обумовлюючи мету, стратегічні і тактичні завдання розслідування, вирішення яких можливе за рахунок застосування певної системи слідчих дій та оперативно-розшукових заходів або відповідних тактичних операцій.

Аналізуючи запропоновану модель, слід зазначити, що це одна з перших спроб сформулювати базову криміналістичну методику саме в такій формі, а також розкрити її внутрішню архітектоніку та процедуру функціонування. Безумовно, далеко не всі положення є безспірними. Але вірним є те, що до структури інформаційно-пізнавальної моделі базової криміналістичної методики входять елементи, що включають різнопланову інформацію, з одного боку, — про злочин, а з іншого, — про процес і результат його пізнання. Крім того, у запропонованій моделі чітко простежуються зв'язки між цими елементами, а саме: між криміналістичною характеристикою і типовими версіями; між типовими версіями і обставинами, що підлягають з'ясуванню; між цими обставинами і плануванням; між плануванням і слідчою ситуацією; між слідчою ситуацією і тактико-технічними засобами. На нашу думку, такий підхід дійсно сприятиме реалізації завдання криміналістики щодо розробки типових моделей злочинної діяльності і типових криміналістичних моделей розслідування.

Щодо мети, тобто основного призначення криміналістичної методики, яка в сучасних методичних побудовах майже не фігурує, то з цього приводу вченими-криміналістами висловлювалися різні судження. Так, О. Лубін вважає, що основне призначення криміналістичної методики полягає у формуванні окремих доказових систем¹, а М. Селіванов узагалі криміналістичну методику розглядає як технологічну програму доказування по кримінальній справі². Підтримуючи позицію зазначених учених, метою базової методики, яка, безумовно, має бути присутньою в кожній конкретній методиці, вважаємо за доцільне проголосити фор-

¹ Див.: Лубин А. Ф. Обоснованное решение как цель доказывания в уголовном судопроизводстве // Современные проблемы уголовного судопроизводства / Под ред. В. Т. Томина и А. Ф. Лубина. — Н. Новгород, 1999. — С. 25–36.

² Див.: Селиванов Н. А. Советская криминалистика: система понятий. — М., 1982. — С. 112.

мування системи необхідних доказів. Йдеться про хоча б мінімальну сукупність якісних доказів, необхідних для прийняття обґрунтованих і скоординованих процесуальних та інших рішень.

Чітке, аргументоване визначення параметрів запропонованої моделі має й суто практичне значення, оскільки формування базової, а на її підставі й конкретної криміналістичної методики і навіть оприлюднення останньої — це лише перший крок до її впровадження у практичну діяльність. У подальшому необхідні значні зусилля для її тиражування і пропаганди. І тільки ступінь практичної реалізації нової методики дає можливість оцінити результати роботи вчених-криміналістів. Отже, за всіх обставин існує зумовленість між рівнем сформованості методики і ступенем її практичної реалізації. Іншими словами, добре налагоджена процедура (технологія) формування методики зумовлює успіх її реалізації.

При цьому не треба забувати, що серед причин, які стоять на шляху активного впровадження здобутків криміналістики у слідчу практику, варто назвати не лише недостатній рівень наукових розробок, а й консервативні стереотипи, що склалися в самій практичній діяльності і небажання слідчих «розслідувати за наукою». «Практика стихійно протидіє нововведенням, — наголошував Р. Белкін, — намагаючись зберегти звичний статус-кво, звичний спосіб дій. Цьому сприяють і сформовані стереотипи мислення слідчих. Небажання і деякою мірою побоювання нового, незвичного прикриваються іронічним ставленням до рекомендованих новинок. Корені такого негативного ставлення різноманітні. Це може бути результатом професійної деформації, втрати інтересу до своєї професії. Це може бути і конформізм молодих слідчих, що перебувають під впливом заражених такою байдужістю старших колег»¹. Зазначені стереотипи необхідно усувати і вагомий крок у цьому напрямку повинні зробити науковці. Саме їм доведеться переглянути запропоновані наукою рекомендації, у тому числі й ті, що стосуються криміналістичної методики, оскільки існуючі «книжкові методики» навряд чи зможуть служити інструментом практичної діяльності.

Отже, формування базової, універсальної моделі методики розслідування злочинів, з'ясування її параметрів сприятиме оптимізації як теоретичних розробок у цій галузі знань, так і підвищить рівень їх практичної реалізації.

¹ Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистки. — М., 2001. — С. 124.